

RAPPORT

PLANLEGGING, OPPFØLGING OG REALISERING AV GEVINSTER I KOMMUNE- OG FYLKESSAMMENSLÅINGER

MENON-PUBLIKASJON NR. 3/2019

Av Annegrete Bruvoll og Simen Pedersen
Oppdatert 14.5.2019

Forord

På oppdrag for KS har Menon Economics utarbeidet et indikatorsett og en beskrivelse av metode for målinger av gevinster i forbindelse med sammenslåinger av kommuner og fylkeskommuner. Indikatorsettet skal kunne brukes for målinger før sammenslåing (nullpunktsmåling), underveis, og etter at sammenslåingen er gjennomført. Sammen med veiledningen i denne rapporten gir indikatorsettet kommunene og fylkeskommunene muligheter til selv å velge indikatorer ut fra målsettingene i den enkelte sammenslåingen.

Prosjektet har vært gjennomført av Annegrete Bruvoll og Simen Pedersen. For vurderinger av bærekraft-indikatorer har vi fått innspill fra ekspertressurser i Menon Economics, Rolf Aaberge ved SSB, Dag Ellingsen og Elisabeth Nørgaard ved Arbeidsforskningsinstituttet, Svein Erik Bakken ved Sweco og Vibeke Wøien Hansen ved UiO. Anne Espelien har vært kvalitetssikrer. Arbeidet er gjort i en samarbeidsprosess med innspill fra oppdragsgiver, KS, og representanter fra nye Asker kommune, nye Lyngdal kommune, nye Moss kommune, nye Sunnfjord kommune og nye Vestfold og Telemark fylkeskommune.

Vi takker KS og kontaktperson Une Tangen for et spennende oppdrag, og alle bidragsytere for godt samarbeid. Forfatterne står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Januar 2019

Annegrete Bruvoll
Prosjektleder
Menon Economics

Tabellhenvisninger til SSB er oppdatert per 14.5.2019

Innhold

LESEVEILEDNING	3
1 INNLEDNING	4
DEL I: GEVINSTREALISERING	5
2 RELEVANSEN AV GEVINSTREALISERING I KOMMUNEREFORMEN	6
3 VERKTØY FOR PLANLEGGING AV GEVINSTER	8
3.1 Sette opp gevinstkart – sammenheng mellom mål og gevinster	8
3.2 Utarbeide en gevinstrealiseringsplan	9
3.3 Betydningen av nullpunktsmåling	10
4 EKSEMPLER PÅ GEVINSTER OG MÅLEINDIKATORER	11
4.1 Kommunale og fylkeskommunale tjenester	11
4.2 Demokrati og medvirkning	12
4.3 Kommunens og fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler	13
4.4 Kommunal og fylkeskommunal økonomi	14
4.5 Kommunens og fylkeskommunens rolle som arbeidsgiver	15
4.6 Innovasjon	15
DEL II: INDIKATORER	17
5 KRITERIER FOR VALG AV INDIKATORER	18
6 HOVEDINDIKATORER	19
7 INDIKATORER FOR FNS BÆREKRAFTMÅL	24
7.1 Mål 1 Utrydde alle former for fattigdom i hele verden	24
7.2 Mål 2 Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk	25
7.3 Mål 3 Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder	25
7.4 Mål 4 Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle	26
7.5 Mål 5 Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling	27
7.6 Mål 6 Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle	27
7.7 Mål 7 Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris	27
7.8 Mål 8 Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle	28
7.9 Mål 9 Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon	28
7.10 Mål 10 Redusere ulikhet i og mellom land	29
7.11 Mål 11 Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige	29
7.12 Mål 12 Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre	30
7.13 Mål 13 Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem	30
7.14 Mål 14 Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling	31
7.15 Mål 15 Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold	31
7.16 Mål 16 Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer	32
7.17 Mål 17 Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling	32
8 DATABASEN NULLPUNKT.XLS	34
8.1 Hvordan bruke databasen	34
8.2 Datagrunnlag	34
9 REFERANSELISTE	36

Leseveiledning

Denne rapporten er et verktøy for planlegging av gevinster ved sammenslåinger av kommuner og fylkeskommuner. Verktøyet består av:

- Denne rapporten, med DEL I, som er en veiledning i gevinstrealisering basert på eksisterende metodikk med eksempler og forslag til utvalgte indikatorer, og DEL II, med et sett hovedindikatorer og et sett bærekraftindikatorer.
- NULLPUNKT.xls, som er en database med et større sett indikatorer og kilder.

Rapportens DEL I:

I rapportens kapittel 3 presenteres **planleggingsverktøyet for gevinstrealisering**, med beskrivelse av gevinstkart, gevinstrealiseringsplan, og gjennomføring av nullpunktsmåling. **Nullpunktsmålingen** skal måle tilstanden på de områdene der en planlegger å realisere gevinster av sammenslåingen, basert på **måleindikatorer**. Verdiene på indikatoren ved nullpunktsmålingen sammenlignes med verdier i årene etter at sammenslåingen er gjennomført.

I kapittel 4 demonstreres hvordan **planleggingsverktøyet** og **indikatorsettet** brukes i praksis. For å forenkle og skape oversikt er potensielle gevinster delt inn i seks områder: Tjenester, Demokrati og medvirkning, Samfunnsutvikling, Økonomi, Kommunen/fylkeskommunen som arbeidsgiver, og Innovasjon. Vi gir utvalgte eksempler på gevinster og indikatorer innenfor hvert av de seks områdene. Eksempelene er ment å fange opp noen av de viktigste forventede gevinstene, og demonstrerer hvordan hver kommune og fylkeskommunene kan identifisere gevinster og hente relevante indikatorer fra hovedindikatorsettet.

Rapportens DEL II:

Kriteriene for valg av indikatorer presenteres i kapittel 5.

I kapittel 6 presenteres et **hovedindikatorsett** som dekker aktuelle gevinster. Dette indikatorsettet skal være mest mulig dekkende for kommuner og fylkeskommuners behov.

Denne rapporten vier en særskilt plass til **indikatorer for FNs bærekraftsmål**. Indikatorene som er relevante for oppnåelse av FN-målene er presentert i kapittel 7.

Den Excel-baserte databasen **NULLPUNKT.xls** inneholder mer detaljert informasjon om de enkelte indikatorene. Databasen inneholder også et større sett av indikatorer, slik at brukerne kan skreddersy indikatorsett for den enkelte sammenslutning dersom hovedindikatorsettet ikke er tilstrekkelig nyansert. I databasen kan brukerne velge indikatorer etter mellom kommuner eller fylkeskommuner, innenfor seks ulike gevinstområder, og innenfor flere temaområder under de seks områdene. I NULLPUNKT.xls kan en filtrere indikatorene tilhørende de enkelte FN-målene, og hente ut relevante indikatorer med kilder. Dette beskrives nærmere i kapittel 8.

1 Innledning

Kommunene og fylkeskommunene har forventninger om gevinster knyttet til sammenslåingene, blant annet innenfor tjenesteproduksjon, lokaldemokrati, økonomi, klima, miljø og bærekraft og samfunnsutvikling. I enkelte kommunesammenslåingsprosesser legges også FNs bærekraftsmål til grunn i arbeidet.

Mål og rammer for kommunereformen er presentert i kommuneproposisjonen 2015 (Prop. 95 S, 2013–2014), og Stortinget har senere sluttet seg til disse. Målene omfatter gode og likeverdige tjenester til innbyggerne, helhetlig og samordnet samfunnsutvikling, bærekraftige og økonomisk robuste kommuner og styrket lokaldemokrati. For regionreformen er målene å styrke det regionale folkevalgte nivået og fylkeskommunene som samfunnsutvikler, å bedre samhandlingen med staten, styrke fylkeskommunene som demokratisk arena og styrke kapasitet og kompetanse (Prop. 84 S 2016–2017). Etter 2015 er det gjennomført fem nye kommunesammenslutninger og ett nytt fylke, til 422 kommuner og 18 fylker i 2018. Fra 1.1.2020 vil antall kommuner være redusert til 356 gjennom 44 nye sammenslutninger, og antallet fylker går ned til 11 gjennom 6 sammenslutninger. De nye sammenslutningene har vært gjennom prosesser for å finne ut hvordan en på best mulig måte kan transformere flere fylker og kommuner til én og utarbeidet intensjonsavtaler med lokale mål for hva de ønsker og forventer å oppnå.

Målene må forstås som at en forventer gevinster, ikke nødvendigvis i forhold til status før kommune- og regionreformen, men *i forhold til en utvikling uten sammenslåinger*. Kommunenes og fylkeskommunenes mål handler da i stor grad om å realisere gevinster i form av forbedringer og/eller sikre at nivået eller kvaliteten på ulike områder ikke får en negativ utvikling, noe som også kan sees på som en gevinst.

En gjennomgang av utarbeidede intensjonsavtaler viser at de lokale målene er dels overlappende med de nasjonale målsetningene for reformen, og at det er stor spredning når en kommer til konkretisering av målene. Det foreligger også forskjellige verktøy for å måle gevinster, og mye tilgjengelig data, men ingen av verktøyene eller datasettene er spesialtilpasset kommunesektorens spesielle behov i forbindelse med sammenslåinger.

Dette prosjektet er et initiativ fra KS for at kommunesektoren skal ha et felles verktøy for å sette opp og gjennomføre gevinstrealiseringsplaner og for å måle gevinster. Rapporten og databasen er utarbeidet med innspill fra oppdragsgiver, KS, og representanter fra nye Asker kommune, nye Lyngdal kommune, nye Moss kommune, nye Sunnfjord kommune og nye Vestfold og Telemark fylkeskommune.

Rapporten inneholder konkrete råd for bruk av nullpunktsmåliger og metodikk basert på eksisterende gevinstrealiseringsverktøy. Videre identifiseres og anbefales indikatorer som kan inngå i en nullpunktsmåliger og målinger underveis og etter at sammenslåingen er gjennomført.

DEL I: GEVINSTREALISERING

2 Relevansen av gevinstrealisering i kommunereformen

For å sikre at planlagte og ønskede gevinster fra kommune- og fylkessammenslåinger blir realisert, *gevinstrealisering*, må en gjøre konkrete tiltak og følge opp med arbeid gjerne lenge etter at sammenslåingen er gjennomført. De fleste gevinster kommer ikke av seg selv.¹

Gevinstrealisering er prosesser der en planlegger for, følger opp og systematisk henter ut forventede og eventuelle ikke-forventede gevinster av et endringsarbeid. Det finnes en rekke veiledere i gevinstrealisering som kan benyttes på ulike temaområder, eksempelvis KS Gevinstkokebok, Veikart for tjenesteinnovasjon, Prosjektveiviseren og DFØs veileder i gevinstrealisering. Figur 2.1 er hentet fra prosjektveiviseren.no, som er Difis anbefalte prosjektmodell for styring av digitaliseringsprosjekter i offentlige virksomheter. Figuren illustrerer hvordan prosjektet, i dette tilfellet kommunesammenslåinger, kan utløse endringspotensial i form av nye muligheter en ikke ville hatt uten reformen.

Figur 2.1 Sammenheng mellom kommunereform og gevinster

Kommunesammenslåingen (prosjektet) utløser endringspotensial

Kilde: prosjektveiviseren.no, bearbeidet

Fra prosjektidé til realisering benyttes for eksempel prosjektveiviseren.no til å følge opp med identifisering av gevinster, planlegging, oppfølging og evalueringer, over fem trinn:

Trinn 1 – Identifisere gevinster. I forbindelse med kommune- og fylkessammenslåinger er det forventninger og ønsker om blant annet mer effektiv ressursbruk og bedre kvalitet i tjenestene som leveres til innbyggere. De konkrete resultatene vil variere mellom kommuner og fylkeskommuner, blant annet avhengig av hvor vellykket sammenslåingen er og hvilke områder som prioriteres. Første trinn handler om å identifisere og beskrive gevinster som en ønsker å realisere og forutsetninger som må tilfredsstilles for at disse skal realiseres. Trinnet omfatter å gi en oversikt over og beskrivelse av reformens forventede og ønskede gevinster, forventninger om omfang og forutsetninger for å realisere dem.

Trinn 2 – Planlegge gevinstrealisering. I planleggingsfasen vil det være nyttig å gjennomføre en interessentanalyse, gevinstrealiseringsplan og nullpunktsmåling. I *interessentanalysen* kartlegges alle aktuelle berørte grupper, typisk (grupper av) innbyggere og næringsliv. Interessenter kan ha ulik oppfatning av sammenslåingen og ulike forventninger til resultater. *Gevinstkartet* (se nærmere omtale i avsnitt 3.1) settes opp for å visualisere

¹ For eksempel mottar kommunene og fylkeskommunene ulike tilskudd fra staten ved sammenslåing. Virkninger av slike tilskudd er vi ikke opptatt av her, nettopp fordi de realiserer seg selv uten ekstra innsats.

sammenhengen mellom mål og gevinster og mellom de ulike resultatene som forventes, forutsetninger for at de kan realiseres, og eventuelle avhengigheter i rekkefølgen av gevinstene.

Gevinstrealiseringsplanen er en operativ handlingsplan for administrativ ledelse i den nye kommunen til bruk i oppfølgingen av sammenslåingen og dets resultater (se nærmere omtale i 3.2). Denne skal bidra til å forplikte, motivere og holde fokus i arbeidet med å realisere gevinster av sammenslåingsprosesser.

Nullpunktsmålingen av relevante indikatorer for gevinster identifisert i Trinn 1 gjennomføres som del av planleggingen og før tiltaket har begynt å gi effekt (se avsnitt 3.3). Resultatene av nullpunktsmålingen skal brukes senere som sammenligningsgrunnlag for å vurdere resultatene opp mot forventningene av prosjektet.

Trinn 3 – Følge opp gevinstrealisering. Gjennomføringen av gevinstrealiseringen består i å etablere eierskap til prosessen framover, ha jevnlig kontakt med de ansvarlige og andre viktige interessenter og sørge for at tiltakene i planen blir gjennomført.

Trinn 4-5 – Overføre til linjen og måle gevinster. Realiserte resultater dokumenteres normalt under oppfølging av nullpunktsmålingen. Dersom det er betydelige avvik mellom dokumenterte resultater og forventningene i gevinstrealiseringsplanen, bør årsakene til avvikene undersøkes. Videre bør det vurderes om det er potensial for å ta ut større gevinster hvis det blir satt inn mer arbeid. Dersom det underveis er identifisert nye positive resultater av prosjektet eller tiltaket, som den kommunale ledelsen ønsker å få realisert, bør også disse dokumenteres. Dette vil være positive, men ikke-forventede virkninger som skal tas inn i den oppdaterte gevinstrealiseringsplanen.

3 Verktøy for planlegging av gevinster

I dette kapittelet konkretiserer og tilpasser vi allerede utviklet gevinstrealiseringsmetodikk til kommunesammenslåingsprosesser (trinn 2 i kapittel 2).

3.1 Sette opp gevinstkart – sammenheng mellom mål og gevinster

Som en del av planleggingen bør det settes opp et gevinstkart som konkretiserer sammenhengen mellom mål og gevinster. Formålet er å sikre:

- Er det sammenheng mellom målene som er satt og de gevinstene en ønsker å realisere?
- Finnes nødvendige virkemidler for å realisere gevinstene, eller er disse utenfor kommunens kontroll?

Tabell 3.1 illustrerer hvordan en kan systematisere informasjonen for å sikre oversikt over disse sammenhengene. Det kan være flere gevinster koblet mot hvert reformpotensial, og også flere endringer som må gjøres for å realisere en gevinst.

Tabell 3.1 Eksempler på sammenhenger mellom nasjonale mål med reformen og gevinster

Din kommunes mål med reformen	Nasjonale mål	Reformpotensial	Tiltak for å realisere gevinstene	Gevinster
Utvikle kvaliteten på tjenestene og servicen til innbyggerne (eksempel fra Haram, Sandøy, Skodje, Ørskog og Ålesund).	Gode og likeverdige tjenester	En større kommune gir et større grunnlag for å etablere sterkere fagmiljøer innenfor (eksempelvis) barnevern.	Fagmiljøene som jobber med barnevern må samlokaliseres i den nye kommunen.	Et bedre barnevern i form av redusert saksbehandlingstid og raskere hjelp til barna og familiene.
Styrke og sikre politisk deltagelse med et aktivt lokaldemokrati (eksempel fra Kvalsund og Hammerfest).	Styrket lokaldemokrati	Det kan argumenteres for at en større kommune gjør distansen mellom innbygger og beslutninger større, det kan derfor være et poeng å jobbe for at valgdeltakelsen og lokalpolitisk engasjement ikke reduseres.	Større åpenhet og innbyggerdialog rundt politiske prosesser.	Tilsvarende eller høyere deltagelse i lokaldemokratiet.
Være en aktiv samfunns- og næringsutvikler og etablere møteplasser, partnerskap og samhandling (eksempel fra Selje og Eid).	Helhetlig og samordnet samfunnsutvikling	Sammenslåing gir kommunen økte muligheter til å legge til rette for næringsutvikling, både fordi de får nye oppgaver og koordinerer et større geografisk område.	De som jobber med næringsutvikling i den nye kommunen må ta en aktiv rolle som tilrettelegger for næringsutvikling.	Vekst i næringslivet både fordi den nye kommunen tilrettelegger for næringsutvikling i seg selv og fordi det kan gjøre at bedrifter velger å etablere seg i kommunen.
Den nye kommunen vektlegger en bærekraftig økonomiforvaltning for å kunne opprettholde ordinær drift ved ulike konjunkturer (eksempel fra Hurum, Røyken og Asker).	Bærekraftige og økonomisk robuste kommuner	En større kommune gir et potensial for å være mer robust for uforutsette hendelser (eksempelvis rentesjokk eller uforutsette utgifter).	Netto driftsresultat og disposisjonsfond må tilpasses kommunens nye størrelse.	Et stabilt og bærekraftig driftsnivå, som kommer alle innbyggerne til gode.

Eksemplene på **kommunenes mål med reformen**, i første kolonne, er hentet fra ulike intensjonsavtaler. Disse eksemplifiserer fire av de seks gevinstområdene (nærmere omtalt i kapittel 4). Vi vil nå gjennomgå forhold en bør ta stilling til i gevinstrealiseringsarbeidet.

Nasjonale og lokale mål. Som nevnt har Stortinget gjennom Prop. 95 S (2013–2014) og Prop. 84 S (2016–2017) besluttet overordnede mål for kommune- og regionreformen. Kommuner og fylkeskommuner har andre utfordringer og målsettinger enn staten, og det kan være en verdi for kommunene å undersøke i hvilken grad målene en arbeider mot på statlig nivå underbygger den nye kommunens mål.

Reformpotensial. Reformpotensialet skal beskrive hvordan sammenslåingen gir muligheter for å realisere gevinster. Med reformpotensial mener vi de muligheter som reformen utløser, ikke gevinstene i seg selv.

Endringer som må gjøres. Gevinstene realiseres ved aktive tiltak. Kommunene har mange virkemidler, men mulighetene er også begrenset. Kommunene må derfor selv vurdere hvilke endringer de må gjøre for at reformpotensialet skal utnyttes og hvilke virkemidler kommunen har for å realisere gevinstene de velger å jobbe med.

Gevinster. Potensialet kan i de fleste sammenhenger hentes ut på forskjellige måter og gevinstene bør formuleres så presist som mulig. Presis formulering vil hjelpe til å bevisstgjøre organisasjonen om hva en ønsker å få til, og det er samtidig lettere å følge opp i etterkant.

3.2 Utarbeide en gevinstrealiseringsplan

Etter at det er etablert tydelige og logiske sammenhenger mellom mål og gevinster og gevinstene er kategorisert i gevinstområder, er neste steg å utarbeide en gevinstrealiseringsplan.

Gevinstrealiseringsplanen er en operativ handlingsplan til bruk i oppfølgingen av prosjektet. En god gevinstrealiseringsplan motvirker ansvarspulverisering og forplikter og motiverer linjeledelse og linjeorganisasjonen i arbeidet. Den skal kommunisere de forventede gevinstene av et prosjekt og presentere realistisk planlegging overfor interessenter i prosjektet. Videre bidrar planen til å synliggjøre og prioritere effekter langt frem i tid. Kommunen får et levende arbeidsverktøy som kan justeres underveis ved at planen oppdateres løpende – minimum i forbindelse med hvert beslutningspunkt. Indikatorene som foreslås i denne rapporten måles i all hovedsak årlig.

Tabell 3.2 illustrerer hva en gevinstrealiseringsplan bør inneholde. Gevinster og tiltak for å realisere gevinstene samles inn i forbindelse med gevinstkartet, jf. Tabell 3.1. Gevinstene sorteres i gevinstområder. Videre bør en sette en frist for når tiltakene skal iverksettes, identifisere indikatorer som angir om gevinsten er realisert og eventuelt i hvilken grad (måleindikatorer), og en bør sette et mål om når gevinsten skal realiseres, og en gevinstansvarlig.

Tabell 3.2 Eksempler på gevinstrealiseringsplan

Gevinstområder	Gevinster	Tiltak for å realisere gevinstene	Frist for tiltak	Måleindikator for gevinstene	Når skal gevinstene realiseres?	Gevinstansvarlig
Innenfor de seks definerte gevinstområdene	Beskrivelse av gevinster	Konkrete tiltak som må gjøres for at gevinsten skal realiseres	Frist for hvert av tiltakene	Indikatorer som indikerer om gevinsten er realisert eller ikke	Tidspunkt for når gevinsten skal være realisert	Ansvarlig person
Samfunnsutvikling	Vekst i næringslivet	De som jobber med næringsutvikling i den nye kommunen skal ta en aktiv rolle som tilrettelegger for næringsutvikling.	Løpende frem mot 2025, da skal innsatsen evalueres.	- Bruttoprodukt per innbygger/sysselsatt bør øke mer enn man skulle forvente - Spørreundersøkelse til bedriftene i kommunen som avdekker deres tilfredshet med kommunen som tilrettelegger før reformen og i 2025.	2025	Anne Olesen

Måleindikatorene skal *indikere* om gevinsten som ønskes realisert blir realisert. I Tabell 3.3 viser vi hvordan en kan jobbe systematisk med å identifisere og koble sammen gevinster og måleindikatorer. Eksempelet viser én gevinst under hvert område og én-tre indikatorer per gevinst. I praksis kan det settes opp flere gevinster enn gevinstområder og flere indikatorer enn gevinster. Alle eksemplene på indikatorer er hentet fra hovedindikatorene i kapittel 6.

Tabell 3.3 Eksempler på sammenhenger mellom gevinstområder og måleindikatorer

Gevinstområder	Gevinster	Eksempler på måleindikatorer
Kommunale tjenester	Et bedre barnevern i form av redusert saksbehandlingstid og raskere hjelp til barna og familiene.	Undersøkelser med behandlingstid innen 3 måneder, prosent Andel barn/familier som kommer tilbake kort tid etter saken er avsluttet
Samfunnsutvikling	Vekst i næringslivet både fordi den nye kommunen tilrettelegger for næringsutvikling i seg selv og fordi det kan gjøre at bedrifter velger å etablere seg i kommunen.	Nye foretak/oppførte foretak, unntatt offentlig forvaltning og primærnæringene, etter næring Sysselsettingsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år
Kommuneøkonomi	Et stabilt og bærekraftig driftsnivå, som kommer alle innbyggerne til gode.	Administrasjonsutgifter: Netto driftsutgifter til administrasjon per innbygger (frigjorte midler fra administrasjon gir økt økonomisk mulighetsrom innenfor andre kommunale tjenester)
Demokrati	Tilsvarende eller høyere deltakelse i lokaldemokratiet.	Kommunestyrevalget, fylkestingsvalget, valgdeltakelse Antall registrerte partilag
Kommunens rolle som arbeidsgiver	Opprettholdelse av et godt arbeidsmiljø	Gjennomsnittlig sykefravær for kommuner Gjennomsnittlig stillingsandel i kommunesektoren
Innovasjon og digitalisering	Et større fagmiljø utløser potensial for mer innovasjon i tjenestene som tilbys	Om (fylkes)kommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele (fylkes)kommunen

3.3 Betydningen av nullpunktsmåling

Nullpunktsmålingen innebærer å innhente verdier på måleindikatorerne før sammenslåingen. Indikatorerne identifiseres i forbindelse med gevinstrealiseringsplanen (som eksemplifisert i Tabell 3.2).

Formålet med nullpunktsmålingen er å måle tilstanden på de områdene der en ønsker å realisere gevinster av sammenslåingen. Senere skal nullpunktsmålingen sammenliknes med tilstanden etter at sammenslåingen har blitt gjennomført og fått virke, som grunnlag for vurderinger av tiltakets effekt på måleindikatoren. Hvis det ikke gjøres en nullpunktsmåling, vil det være vanskelig og arbeidskrevende å dokumentere realiserte gevinster.

Hvor lang tid det bør gå før en måler tilstanden avhenger av måleindikator. Hvis måleindikatorerne enkelt kan samles inn årlig, kan en følge utviklingen løpende og vurdere i hvilken grad en er på vei mot å realisere gevinstene.

I kapittel 4 beskriver vi gevinster som typisk forventes i sammenslåingsprosesser, og vi illustrerer hvordan en kan hente ut aktuelle måleindikatorer for nullpunktsmåling.

4 Eksempler på gevinster og måleindikatorer

Vi har gått gjennom intensjonsavtaler for sammenslutninger av kommuner og fylkeskommuner og underlagsdokumenter for kommune- og regionreformen, og fått innspill fra KS, kommuner og fylkeskommuner. På dette grunnlaget har vi delt potensielle gevinster inn i seks gevinstområder: **tjenester, demokrati og medvirkning, kommunesektorens rolle som samfunnsutvikler og arbeidsgiver, kommunal økonomi og innovasjon**. De fire første sammenfaller i hovedsak med de nasjonale målene for reformen, men har fokus på kommunens og fylkeskommunens rolle. De to siste har framkommet som spesielt interessante for kommuner og fylkeskommuner å jobbe med i tiden etter reformen. Inndelingen i gevinstområder er gjort for å forenkle og skape oversikt, ikke for å definere gjensidig utelukkende grupper.

I dette kapitlet skal vi vise eksempler på gevinster og hvordan en kan benytte hovedindikatorene i kapittel 6 for å sette opp måleindikatorer. Settet med hovedindikatorer angir flere gevinster innenfor ulike temaområder. I eksemplene har vi vektlagt gevinster som har vært trukket fram i intensjonsavtaler og beskrivelser av sammenslåingsprosesser, og i kontakten vi har hatt med kommuner og fylkeskommuner i løpet av prosjektet. Hvert avsnitt starter med en beskrivelse av hvilke gevinster som kan tenkes å oppstå innenfor hvert av de seks områdene. Disse beskrivelsene bygger på antakelser om mulige sammenhenger og alminnelige forventninger knyttet til reformen. Det foreligger imidlertid ingen forskning som gir grunnlag for klare slutninger om hvilke gevinster og andre virkninger sammenslåinger av kommuner og fylkeskommuner vil gi.

4.1 Kommunale og fylkeskommunale tjenester

Det er knyttet forventninger og målsettinger til tjenesteområder i alle sammenslåinger av kommuner og fylkeskommuner. Kommunene har ansvar for et omfattende og til dels spesialisert tjenestetilbud og kompliserte forvaltningsoppgaver, der det kreves betydelig kompetanse og kapasitet for å kunne planlegge og utvikle tjenestene. Videre skal kommunesektoren ivareta spesialiserte oppgaver som barnevern og tannhelse, og samtidig ivareta rettssikkerheten til den enkelte. Utnyttelse av stordriftsfordeler i administrasjon og ledelse forventes å frigjøre ressurser til å styrke kommunenes kjerneoppgaver. Videre viser flere undersøkelser at større kommuner har sterkere fagmiljø og bedre evne til å tiltrekke kompetent arbeidskraft enn mindre kommuner (Meld. St. 14 (2014-2015), Ekspertutvalget 2014). Med samlokalisering av fagmiljøer vil kapasiteten og kompetansebasen øke. Dette gir grunnlag for mer effektiv ressursbruk i oppgaveløsingen gjennom stordriftsfordeler i tjenesteproduksjon. Større kompetansemiljø vil generelt være mer attraktive og stabile, ha større faglig bredde og muligheter for å stimulere kvalitetsutvikling, blant annet gjennom erfaringsspredning innenfor en større kompetansebase. Samlet sett kan dette både øke kvaliteten på tjenestene og/eller frigjøre ressurser til andre tjenesteområder.

Tabell 4.1 Identifiserte gevinster og indikatorer for gevinstområdet kommunale og fylkeskommunale tjenester

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
Kommuner	
Sterkere fagmiljø. En større kommune gir et bedre grunnlag for å etablere sterkere fagmiljøer innenfor (eksempelvis) fagadministrasjon/plan og barnevern.	<ul style="list-style-type: none"> • Antall klager omgjort av fylkesmannen • Barnevern – Prosentvis avvik i antall lovpålagte tilsynsbesøk
Bedre tjenestekvalitet. En større kommune kan gi økt økonomisk handlingsrom gjennom frigjorte midler i administrasjon og ledelse. Sammen med	<ul style="list-style-type: none"> • Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning • Grunnskole – Nasjonale prøver, snittkarakter 8. trinn

styrket fagmiljø vil dette kunne styrke tjenestetilbudet.	<ul style="list-style-type: none"> • Årsverk per bruker av omsorgstjenester
Kvaliteten på planarbeidet. Sammenslåing gir kommunen økte muligheter til å etablere større fagmiljø i administrasjonen innenfor planarbeid. En gevinst kan derfor være at kvaliteten på planarbeidet i kommunen øker.	<ul style="list-style-type: none"> • Andel klager omgjort av Fylkesmannen • Responstid ved henvendelser til kommunen på ulike tjenesteområder
Fylkeskommuner	
Sterkere fagmiljø. En større fylkeskommune gir et større grunnlag for å etablere sterkere fagmiljøer innenfor (eksempelvis) tannhelse. En gevinst kan derfor være at kvaliteten på tannhelsearbeidet økes.	<ul style="list-style-type: none"> • Andel 5-åringer uten karies
Bedre tjenestekvalitet. En større fylkeskommune kan gi større økonomisk handlingsrom gjennom frigjorte midler i administrasjon og ledelse. Sammen med styrket fagmiljø vil dette kunne styrke tjenestetilbudet. En gevinst kan derfor være at kvaliteten i videregående skole øker, både i form av bedre skolerresultater og mindre frafall.	<ul style="list-style-type: none"> • Sluttet underveis. Videregående skole • Gjennomføringsgrad i løpet av fem år • Standpunkt karakter matteeksamen

4.2 Demokrati og medvirkning

Ved at kommuner og fylker får overført flere oppgaver fra staten forventes også mer av makten å flyttes fra sentrale styresmakter til lokale. En større kompetansebase og økt kapasitet kan også gjøre kommuner bedre rustet til å løse flere av oppgavene selv, og redusere behovet for interkommunalt samarbeid og gi økt lokalt selvstyre. Dersom innbyggerne opplever at kommunene får større frihet til å prioritere og tilpasse velferdstilbudet til innbyggernes behov, kan også interessen for lokalpolitikken øke, både ved aktiv politisk deltakelse og ved økt deltakelse ved kommune- og fylkestingsvalg. Større kommuner kan også gi mindre personlig nærhet mellom innbyggere og beslutningstakere, som kan redusere faren for korrupsjon. Videre kan større fagmiljø påvirke kvaliteten på kommunikasjonen mellom kommune og innbyggere. Med en forsterket samfunnsutviklerrolle vil fylkeskommunene få større innvirkning og stå overfor prioritering av flere saker, noe som vil styrke det regionale demokratiet. Større enheter har kapasitet til å sette relevante saker på dagsordenen overfor andre parter, og fremme innbyggere og næringslivets interesser overfor nasjonale styresmakter.

Samtidig kan større avstander mellom innbyggere og beslutningstakere virke negativt på demokratiet, ved at tilbøyeligheten til å påta seg politiske verv reduseres, og valgdeltakelsen kan synke. Ekspertutvalgets (2014) samlede vurdering er at økt kommunestørrelse vil kunne styrke heller enn svekke lokaldemokratiet, men at måten lokaldemokratiet fungerer på vil endres.

Eksempelene på måleindikatorer på dette området er rettet mot gevinster i form av valgdeltakelse og innbyggernes opplevelser av kommunen som tjenesteyter.

Tabell 4.2 Identifiserte gevinster og indikatorer i gevinstområdet lokalt og regionalt demokrati og medvirkning

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
Kommuner	
Større nærhet til beslutninger. Med en større kommune kan behovet for interkommunale	<ul style="list-style-type: none"> • Andelen bto driftsutgifter kommuneregnskap/konsernregnskap

samarbeid reduseres. Færre interkommunale samarbeid kan gi større nærhet til beslutningene som fattes i kommunen. En gevinst kan derfor være større nærhet til beslutninger.	<ul style="list-style-type: none"> • Om kommunen gjør en god jobb med å informere innbyggerne om aktuelle saker som diskuteres i kommunepolitikken
Mindre korrupsjon. Større enheter gir færre personlige koblinger mellom beslutningstakere og innbyggere.	<ul style="list-style-type: none"> • Om de som har gode personlige forbindelser i kommunen får lettere ivaretatt sine interesser • Om de folkevalgte misbruker sin makt til personlig fordel
Opprettholde eller styrke valgdeltakelse og politisk engasjement. En større kommune kan øke distansen mellom innbyggere og beslutningstakere. En målsetting kan derfor være å opprettholde eller øke valgdeltakelsen og lokalpolitisk engasjement.	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunevalget, valgdeltakelse • Andel medlemmer av politisk parti
Fylkeskommuner	
Mindre korrupsjon. Større enheter gir færre personlige koblinger mellom beslutningstakere og innbyggere.	<ul style="list-style-type: none"> • Om de som har gode personlige forbindelser i kommunen får lettere ivaretatt sine interesser
Opprettholde eller styrke valgdeltakelse og politisk engasjement. En større fylkeskommune kan øke distansen mellom innbyggere og beslutningstakere. En målsetting kan derfor være å opprettholde eller øke valgdeltakelsen og lokalpolitisk engasjement.	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkestingsvalget, valgdeltakelse • Andel medlemmer av politisk parti

4.3 Kommunens og fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler

Å være viktige aktører i samfunnsutviklingen er sentrale mål for kommuner og fylker. Det er også et overordnet formål med reformen at den skal styrke forutsetningene for samfunnsutvikling når det gjelder arealbruk, samfunnsikkerhet og beredskap, transport, næring, miljø og klima, og helsemessig og sosial utvikling. Kommunestyrene skal sette mål for den økonomiske, fysiske, miljømessige, helsemessige, sosiale og kulturelle utviklingen i kommunen. På samme måte som på tjenesteområdet, vil større kommuner og fylkeskommuner styrke kompetansen og bedre forutsetningene for å nå målene for samfunnsplanleggingen. De økonomiske forutsetningene vil også være større, gitt at stordriftsfordeler utløses ved sammenslåing.

Regionreformen er i stor grad begrunnet i at overføring av flere oppgaver til regionalt folkevalgt nivå krever fylkeskommuner av en viss størrelse. Det forventes at større fylker vil gjøre det enklere å mobilisere på tvers av sektorer, nivå og aktører og koordinere offentlig innsats og virkemiddelbruk.

Tabell 4.3 Identifiserte gevinster og indikatorer i gevinstområdet kommunens og fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
Kommuner	
Tilrettelegging for nærings- og befolkningsutvikling. Sammenslåing kan gi bedre muligheter for mer helhetlig nærings- og befolkningsutvikling, både fordi det geografiske ansvarsområdet blir større, men også dersom kommunesektoren får nye oppgaver.	<ul style="list-style-type: none"> • Befolkningsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år • Sysselsettingsgrad, sysselsatte personer etter bosted i prosent av arbeidsstyrken • BNP per innbygger/sysselsatt

En mulig gevinst av reformen kan være forbedret tilrettelegging for nærings- og befolkningsutvikling.	<ul style="list-style-type: none"> • Nye foretak/oppførte foretak • Unge i forhold til eldre: Innbyggere 26-35 år som andel av innbyggere 56-65 år
Tilrettelegging for folkehelse. En større kommune vil innebære at en har større muligheter til å tilrettelegge for folkehelse. En gevinst kan være bedre folkehelse.	<ul style="list-style-type: none"> • Andel av ungdomsskoleelever som trener mer enn 3 ganger i uka • Overvekt og fedme ved sesjon • Hjerte og karsykdommer – tidlig død (0-74 år) • Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget med depressive symptomer
Klima og miljø. En større kommune vil ha større muligheter til et koordinert arbeid for å redusere utslipp og tilpasse kommunene for klimaendringer. Gevinster av kommunesammenslåing kan derfor bidra til økt tilpasning til endret klima og reduserte klimagassutslipp.	<ul style="list-style-type: none"> • Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kwh) • Andel husholdninger innenfor kommunens geografiske avgrensning som ligger utsatt til for ekstremvær (flom, ras/skred, overvann, kvikkleireområder og havnivåstigning)
Fylkeskommuner	
Tilrettelegging for nærings- og befolkningsutvikling. Sammenslåing gir fylkeskommunen økte muligheter til å legge til rette for nærings- og befolkningsutvikling, både fordi de får nye oppgaver og har ansvar for et større geografisk område. En gevinst av reformen kan derfor være forbedret tilrettelegging og nærings- og befolkningsutvikling.	<ul style="list-style-type: none"> • Befolkningsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år • Sysselsettingsgrad, sysselsatte personer etter bosted i prosent av arbeidsstyrken • BNP per innbygger/sysselsatt • Nye foretak/oppførte foretak
Samhandling med regional stat. En større fylkeskommune gir rammebetingelser og rom for å være en regional utviklingsaktør og bidra til utviklingen regionalt i samarbeid med Fylkesmannen og andre statlige virksomheter. En gevinst av reformen kan derfor være økt samhandling med regional stat.	<ul style="list-style-type: none"> • Egen spørreundersøkelse (se forslag i NULLPUNKT.xls)
Klima og miljø. En større fylkeskommune vil ha større muligheter til et koordinert arbeid for å redusere utslipp. En gevinst av sammenslåing kan derfor være reduserte klimagassutslipp.	<ul style="list-style-type: none"> • CO2-utslipp i fylkeskommunal eiendomsforvaltning, tonn • Gang- og sykkelveier langs fylkesvei, km • Fysisk nedbygd areal, km²

4.4 Kommunal og fylkeskommunal økonomi

Sammenslåtte kommuner og fylkeskommuner vil ha større budsjett og kan sammen med mer variert befolknings- og nærings sammensetning gjøre kommunene bedre i stand til å håndtere endringer i befolknings- sammensetningen og uforutsette hendelser. Generelt har større kommuner høyere skatteinntekter, og de er mindre avhengige av statlige overføringer. Utnyttelse av stordriftsfordeler i administrasjon og ledelse vil kunne frigjøre ressurser til å styrke kommunenes kjerneoppgaver. For eksempel tyder erfaringene fra en undersøkelse rettet mot rådmenn på at større og mer funksjonelle enheter kan medføre bedre ressursbruk og betydelig økonomisk innsparing, særlig innenfor administrative støttefunksjoner og teknisk pregede oppgaver (SØF 2017).

Tabell 4.4 Identifiserte gevinster og indikatorer i gevinstområdet kommunal og fylkeskommunal økonomi

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
Økonomisk robusthet. Sammenslåing i seg selv gjør kommunen/fylkeskommunen større og mer robust for uforutsette hendelser, som renteøkninger eller uforutsette utgifter. Likevel bør netto driftsresultat, disposisjonsfond etc. tilpasses kommunens nye størrelse.	<ul style="list-style-type: none"> • Netto driftsresultat som andel av brutto driftsinntekter • Oppgavekorrigerede frie inntekter
Utnyttelse av stordriftsfordeler. Sammenslåing muliggjør utnyttelse av stordriftsfordeler, spesielt i administrasjon. Dette gir et potensial for å øke innsatsen på tjenestoområder eller satsinger i kommunen. Lavere utgifter til administrasjon eller økte budsjetter til tjenestoområder kan regnes som en gevinst av sammenslåingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Netto driftsutgifter til administrasjon per innbygger, kroner (konsern)

4.5 Kommunens og fylkeskommunens rolle som arbeidsgiver

I intensjonsavtalene legges det stor vekt på kommunen som arbeidsgiver og viktigheten av å styrke fagmiljøene. Med større enheter vil også fagmiljøet styrkes i omfang og bredde. Graden av profesjonalisering og kompetanse i kommuneadministrasjonen vil kunne øke, og kommunen som arbeidsplass kan bli mer attraktiv. Mer profesjonalisert ledelse og større fleksibilitet i organisasjonen kan påvirke sykefraværet og trivselen i arbeidsmiljøet. Aktuelle måleindikatorer kan være knyttet til likestilling, trivsel og sykefravær.

Tabell 4.5 Identifiserte gevinster og indikatorer i gevinstområdet kommunens og fylkeskommunens rolle som arbeidsgiver

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
Opprettholdelse av et godt arbeidsmiljø. En større organisasjon og eventuelle relokaliseringer av arbeidsplasser kan i seg selv utfordre kommunens/fylkeskommunens arbeidsmiljø, som en kan være opptatt av holdes på det samme nivå eller forbedres. En gevinst av sammenslåingen kan være forbedret eller opprettholdelse av arbeidsmiljø i kommunen/fylkeskommunen.	<ul style="list-style-type: none"> • Medarbeiderundersøkelser (10-faktor) • Gjennomsnittlig sykefravær i kommunen/fylkeskommunen
Bevaring eller oppjustering av kjønnsbalanse blant ansatte i kommunen. Reorganisering av kommunen vil muliggjøre endringer i organiseringen, der en kan forbedre kjønnsbalansen blant ansatte i kommunen.	<ul style="list-style-type: none"> • Kvinner/menn ledere i kommunesektoren • Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren

4.6 Innovasjon

Innovasjon og digitalisering skal gi høyere effektivitet og øke kvaliteten i tjenestene. Innføring av enkle digitale tjenester for innbyggere, innføring av integrasjoner og oppgraderinger i kjernesystemene ansatte benytter til daglig er eksempler på bidrag til høyere effektivitet og kvalitetsforbedringer. Gevinstene berører alle tjenestoområder i en kommune (helse og velferd, oppvekst og utdanning, plan, bygg og geodata og digitale

tjenester til innbyggere og næringsliv, se KS FOU og PA, 2016). Eksempler på gevinster ved digital sammenslåing er bedre innbyggeropplevelse, økt kvalitet på tjenestene, spart tid for ansatte og unngåtte kostnader på ulike områder (KS FOU og PA 2016).

Det er vanskelig å finne relevante og stabile indikatorer på innovasjon, da indikatorene i sin natur vil endre seg over tid. Gevinstene av innovasjon er også forholdsvis generelle og spres på de fleste tjenesteområder. Den logiske sammenhengen mellom identifiserte gevinster og relevante måleindikatorer er dermed svakere på dette gevinstområdet enn de øvrige.

Tabell 4.6 Identifiserte gevinster og indikatorer i gevinstområdet kommunal og fylkeskommunal innovasjon

Identifiserte gevinster	Relevante måleindikatorer
<p>Mer tjenesteinnovasjon. Større fagmiljø utløser potensial til å få til mer innovasjon i tjenestene som tilbys. En ønsket gevinst av sammenslåingen kan være økt tjenesteinnovasjon.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Om kommunale/fylkeskommunale virksomheter har tatt i bruk en innovasjon de siste to årene • Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele kommunen/fylkeskommunen
<p>Økt digitalisering. Større fagmiljø utløser potensial til å realisere innovasjon innenfor arbeidsprosesser, tjenester etc. Tilgjengelighet til digital kommunikasjon og digitale tjenester reduserer utenforskap og kan bedre tjenestetilbudet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele kommunen/fylkeskommunen • Private bredbåndsabonnement per 100 husholdninger

DEL II: INDIKATORER

5 Kriterier for valg av indikatorer

Et overordnet kriterium for valg av indikatorer er at det bør være en logisk og relevant sammenheng mellom indikatoren og gevinsten en ønsker å realisere. Sammenhenger mellom gevinster og indikatorer vil være forskjellige i de ulike sammenslåingsprosjektene. Det kan være vanskelig å skille virkningene fra sammenslåingene fra andre påvirkningsfaktorer. Ønskede gevinster kan i prinsippet knyttes til alle deler av kommunens virksomhet, fra innsatsen som ytes i de ulike tjenester til bruker- og samfunnseffekter som kommer av tjenestene som er levert.

Vår tilnærming for å velge ut indikatorer er at de skal knytte seg til typiske målsettinger ved reformen. Det skal være sannsynlig at indikatoren *kan bli påvirket av sammenslåinger*, og at indikatoren har betydning for gevinster, eller måler gevinster ved sammenslåinger direkte. Det betyr at indikatorene strekker seg fra rene innsatsfaktorer, som avtalte legeårsverk og bevilgninger til skole og helse, til sannsynlige resultater av økt innsats, som karakterer i skolen og nyetableringer. Når kommuner og fylkeskommuner skal velge indikatorer, er det viktig å være bevisst på kriteriet om sannsynlige sammenhenger mellom indikatorene og forventede gevinster i det enkelte prosjektet.

Videre bør måleindikatorerne som velges ut være:

Sammenlignbare. Indikatorene må ha en referanseverdi (nullpunkt) de kan sammenlignes mot over tid, og mellom referansekommuner. Når det ikke finnes tilgjengelige data vil det være behov for egne undersøkelser for å identifisere nullpunktet. Dette gjelder for eksempel noen av indikatorene for fylkeskommunene, der vi foreslår indikatorer tilsvarende de som beregnes blant annet i kommunenes lokaldemokratiundersøkelse.

Retningsgivende. Indikatoren skal angi retning, det vil si at høyere tallverdier uttrykker enten høyere eller lavere gevinst, eller større eller mindre innvirkning på gevinsten.

Aksepterte og etterprøvbare. Indikatoren skal være akseptert og bygge på etablert kunnskap, i hovedregelen offentlig statistikk. Det sikrer at indikatoren er etterprøvable og at den kan måles på samme måte over tid.

Målbare. Indikatoren må være målbar og basert på kontinuerlige data. Data samles inn på likartet måte hver gang. I indikatorsettet er data allerede innhentet i de fleste tilfeller, i noen tilfeller må data innhentes i egne undersøkelser.

Tilgjengelige. Data skal kunne samles inn uten altfor stor ressursbruk. Dette betyr at de må være lett tilgjengelige, enten ved at de foreligger i eksisterende registre som jevnlig samler inn data, eller ved at det er mulig å gjennomføre innsamling av data nå og senere uten svært stor ressursbruk. De bør dekke alle kommuner/fylkeskommuner og kunne aggregeres til sammenslutninger. Indikatorene er i all hovedsak hentet fra offentlig tilgjengelige kilder: SSB, DIFI, HFI, NOVA og UDIR. I tillegg foreslår vi egen innhenting på noen områder, der vi i databasen med kildehenvisninger (NULLPUNKT.xls) viser til andre gjennomførte undersøkelser som en kan hente erfaringer fra.

Indikatorene bør også ha data bakover i tid, slik at en kan følge både de sammenslåtte kommunene og lignende kommuner (kontrollkommuner) over noe tid før sammenslåing, for å kunne vurdere om eventuelle brudd i utviklingen etter sammenslåing kommer av reformen. Dette er oppfylt for de fleste indikatorene, men ikke i de tilfeller offentlige statistikker nylig er etablert, eller når det må hentes inn data i egne undersøkelser.

6 Hovedindikatorer

I dette kapittelet gir vi en oversikt over de mest relevante indikatorene vi har identifisert i utredningsarbeidet, som kommunene og fylkeskommunene kan benytte i nullpunktsmåling. Indikatorsettet angir flere gevinster innenfor ulike temaområder, og tar høyde for at ulike sammenslutninger har ulike mål. Alle indikatorene og kilder til disse ligger i databasen NULLPUNKT.xls, der en også finner flere og tilgrensende indikatorer som kan brukes i skreddersydde indikatorsett for den enkelte sammenslutning.

Indikatorene presenteres etter gevinstområdene, og de er videre kategorisert etter fire nivåer, fordelt på om de er indikatorer som måler innsats eller resultater/effekt. Nivåene er basert på tjenestekjeden fra DFØ (2010), som illustrerer forholdet mellom kommunal innsats og resultatene av innsatsen. *Innsatsfaktorene* er i stor grad direkte styrt av politiske vedtak, som bevilgninger (utgifter) til ulike tjenesteområder og andre føringer, for eksempel avtalte legeårsværk. *Aktivitetene*, *produktene* og *tjenestene* beskriver tjenestene for eksempel i form av årsværk per 1000 brukere eller kvaliteten på veinettet. Derfra kan vi se effekter av tjenestene på *bruker-* og *samfunnsnivå*. Vi har valgt å slå sammen aktiviteter og tjenester da det ikke er enkelt å skille indikatorene på disse områdene fra hverandre, se Tabell 6.1, med tilhørende figur.

Denne inndelingen kan være nyttig dersom en i nullpunktsmålingen ønsker å dekke indikatorer fra kommunenes styringsverktøy, til resultater som påvirkes av sammenslåinger og av styringsverktøyene.

Tabell 6.1 Indikatornivå etter innsats og resultat

1_innsatsfaktor	Ressursinnsats på et område som må til for å løse kommunale oppgaver
2_prod/tjeneste	Resultater av innsatsen, som måler hva kommunen leverer
3_brukereffekt	Effekter for brukerne
4_samfunnseff	Bredere samfunnsmessige virkninger

Kilde: Direktoratet for økonomistyring (2010)

Måleindikatorer for gevinster hører typisk til under det vi her kaller resultatindikatorer, men det er også relevant å ha målsettinger knyttet til innsatsindikatorer, som avtalte legeårsværk og bevilgninger til skole og helse, eller andel kvinnelige ledere i kommunesektoren, da en eventuell likere kjønnsfordeling betraktes som en gevinst. Hovedindikatorene er oppsummert for kommuner i Tabell 6.2 og fylker i Tabell 6.3.

I NULLPUNKT.xls er hovedindikatorene merket i kolonne G. Ved å filtrere i kolonne D og E, kan en sortere ut hovedindikatorer for hhv. kommuner og fylker. Videre kan en sortere etter gevinstområder og undertema i kolonnene H-S.

Tabell 6.2 Hovedindikatorer kommuner

TJENESTER	Kilde	Nivå
Barnehage		
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning, prosent	SSB, tabell 11929	2_prod/tjeneste
Andel barn 1-2 år i barnehage i forhold til innbyggere 1-2 år, prosent	SSB, tabell 11929	3_brukereffekt
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	SSB, tabell 11929	3_brukereffekt
Barnevern		
Stillinger med fagutdanning per 1000 barn 0-17 år	SSB, tabell 12305	2_prod/tjeneste

Prosentvis avvik i antall lovpålagte tilsynsbesøk	Bufdir	2_prod/tjeneste
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-22 år, prosent	SSB, tabell 12280	4_samfunnseff
Skole		
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskolesektor. Kroner per elev i kommunale grunnskoler. Faste 2015-priser.	SSB, tabell 05065	1_innsatsfaktor
Lærertimer / elevtimer	SSB, tabell 12285	2_prod/tjeneste
Nasjonale prøver, snittkarakter 8. trinn	udir.no	3_brukereffekt
Trivsel, 7. trinn, indeks (1-5)	udir.no	3_brukereffekt
Elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående læring, prosent	SSB, tabell 12232	3_brukereffekt
Pleie og omsorg		
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester, kr per innbygger	SSB, tabell 12209	1_innsatsfaktor
Årsverk per bruker av omsorgstjenester	SSB, tabell 12209	2_prod/tjeneste
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester, prosent	SSB, tabell 12209	3_brukereffekt
Fritid		
Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder, dekar	SSB, tabell 12243	1_innsatsfaktor
Andel av kommunens innbyggere som har akseptabel avstand (f.eks. 5 min gangavstand til grønnstruktur, som definert i kommuneplanens arealdel)	Egen innhenting	3_brukereffekt
Kultur		
Brutto driftsutgifter til kultursektor, kroner per innbygger	SSB, tabell 05065	1_innsatsfaktor
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole, prosent	SSB, tabell 12060	3_brukereffekt
Tildelte tippemidler per innbygger	Lotteritilsynet	4_samfunnseff
Administrasjon, tekniske tjenester, samferdsel		
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke i prosent av alle kommunale veier og gater	SSB, tabell 11816	2_prod/tjeneste
Antall klager omgjort av fylkesmannen	Egen innhenting	3_brukereffekt
Responstid ved henvendelser til kommunen på ulike tjenesteområder	Egen innhenting	3_brukereffekt
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater, prosent	SSB	3_brukereffekt
Produksjonsindeksen fra Teknisk beregningsutvalg, KMD/TBU	TBU	4_samfunnseff
DEMOKRATI OG MEDVIRKNING		
Andelen brutto driftsutgifter kommuneregnskap/konsernregnskap	SSB, tabell 12367	1_innsatsfaktor
Frivillighetssatsing, kommuner som har vedtatt frivillighetspolitikk	www.frivillighetnorge.no	1_innsatsfaktor
Kommunestyrevalget, valgdeltakelse	SSB, tabell 09475	4_samfunnseff
Andel medlemmer av politisk parti, prosent	DIFIs innbyggerundersøkelse	4_samfunnseff
Om de folkevalgte misbruker sin makt til personlig fordel	lokaldem.unders	4_samfunnseff
Om kommunen gjør en god jobb med å informere innbyggerne om aktuelle saker som diskuteres i kommunepolitikken	lokaldem.unders	4_samfunnseff
Om de som har gode personlige forbindelser i kommunen får lettere ivarett sine interesser	lokaldem.unders	4_samfunnseff
SAMFUNNSUTVIKLING		
Befolknings- og næringsutvikling		
Befolkningsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år	SSB, tabell 01222	4_samfunnseff
Sentralitet, basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser	SSB	4_samfunnseff
BNP per innbygger/sysselsatt	Menon	4_samfunnseff
Sysselsettingsgrad, sysselsatte personer etter bosted i prosent av arbeidsstyrken	SSB, tabell 07979, 07459	4_samfunnseff

Nye/oppførte foretak	SSB, tabell, 08076/08774	4_samfunnseff
Unge i forhold til eldre: Innbyggere 26-35 år som andel av innbyggere 56-65 år. Prosent	SSB, tabell 07459	4_samfunnseff
Helse og livskvalitet		
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år	SSB, tabell 12209	1_innsatsfaktor
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere	SSB, tabell 12209	1_innsatsfaktor
Andel av ungdomsskoleelever som trener mer enn 3 ganger i uka	www.ungdata.no	4_samfunnseff
Overvekt og fedme ved sesjon	HFI	4_samfunnseff
Sykefravær	SSB, tabell 12439	4_samfunnseff
Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal	SSB, tabell, 09579	4_samfunnseff
Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget depressive symptomer	www.ungdata.no	4_samfunnseff
Hjerte og karsykdommer – tidlig død (0-74 år)	khs.fhi.no	4_samfunnseff
Ulikhet/fordeling		
Gini-koeffisient	SSB, tabell 09114	4_samfunnseff
Likestilling		
Kvinner/menn ledere i kommunesektoren	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Kvinner/menn kommunestyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	4_samfunnseff
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren	Egen innhenting	4_samfunnseff
Andel kvinner/andel menn som jobber deltid i kommunen/fylkeskommunen	SSB, tabell 09293	4_samfunnseff
Miljø og klima		
Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kwh)	SSB, tabell 12190	4_samfunnseff
Andel husholdninger innenfor kommunenes geografiske avgrensning som ligger utsatt til for ekstremvær (flom, ras/skred, overvann, kvikkleireområder og havnivåstigning)	Egen innhenting	4_samfunnseff
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	4_samfunnseff
KOMMUNEØKONOMI		
Netto driftsresultat som andel av brutto driftsinntekter, ev. korrigert for premieavvik og momskompensasjon	SSB, tabell 12134	1_innsatsfaktor
Administrasjonsutgifter: Netto driftsutgifter til administrasjon per innbygger, kroner (konsern)	SSB, tabell 12362	1_innsatsfaktor
Oppgavekorrigerede frie inntekter	Grønt hefte, 2019, tabell 3-k	1_innsatsfaktor
KOMMUNEN SOM ARBEIDSGIVER		
Kvinner/menn ledere i kommunesektoren	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Gjennomsnittlig sykefravær for kommuner	www.ks.no	4_samfunnseff
Medarbeiderundersøkelser (10-faktor)	Egen innhenting	4_samfunnseff
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren	Egen innhenting	4_samfunnseff
INNOVASJON		
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en strategi for bruk av nye teknologi, for eksempel nye digitale løsninger, velferdsteknologi	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Tilskudd til innovasjon til enheter i kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	4_samfunnseff
Om kommunale/fylkeskommunale virksomheter har tatt i bruk en innovasjon de siste to årene	Egen innhenting	4_samfunnseff
Private bredbånds-abonnement, etter antall og andel per 100 husholdninger	SSB, tabell 06797	3_brukereffekt

Tabell 6.3 Hovedindikatorer fylkeskommuner

TJENESTER	Kilde	Nivå
Kultur		
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Fysisk planlegging, kulturminner, natur, nærmiljø, fylkeskommune	SSB, tabell 12163	1_innsatsfaktor
Tildelte tippemidler per innbygger	Lotteritilsynet	4_samfunnseff
Samferdsel		
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Samferdsel, fylkeskommune	SSB, tabell 12163	1_innsatsfaktor
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Fylkesveier, miljø- og trafiksikkerhetstiltak	SSB, tabell 12163	1_innsatsfaktor
Andel kilometer fylkesvei med dårlig eller svært dårlig dekkestandard av alle fylkesveier, prosent	SSB, tabell 11822	2_prod/tjeneste
Reiser med kollektivtransport per 1 000 innbygger	SSB, tabell 11822	3_brukereffekt
Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker	SSB, tabell 10209	4_samfunnseff
Tannhelsetjeneste		
Avtalte tannlegeårsverk per 10 000 innbyggere	SSB, tabell 11985	1_innsatsfaktor
Andel 5-åringer uten karies (DMFT=0), prosent	SSB, tabell 11985	3_brukereffekt
Videregående skole		
Antall årsverk per 1000 elever, UDIR, Skoleporten	Udir.no	1_innsatsfaktor
Gjennomføringsgrad i løpet av fem år, prosent	SSB, tabell 10972	3_brukereffekt
Sluttet underveis. Prosent	SSB, tabell 10972	3_brukereffekt
Læringsmiljø: Læringskultur, indeks (1-5)	Udir.no	2_prod/tjeneste
Standpunktkarakter matteeksamen	Udir.no	3_brukereffekt
DEMOKRATI OG MEDVIRKNING		
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Lokal og regional utvikling	SSB, tabell 12163	1_innsatsfaktor
Om de folkevalgte misbruker sin makt til personlig fordel	KS' lokald.und	4_samfunnseff
Fylkestingsvalget, valgdeltakelse	SSB, tabell 09476	4_samfunnseff
Andel medlemmer av politisk parti, prosent	Egen innhenting	4_samfunnseff
Befolkningens tilhørighet til fylket	Egen innhenting	4_samfunnseff
Om de som har gode personlige forbindelser i fylkeskommunen får lettere ivaretatt sine interesser	Egen innhenting	4_samfunnseff
SAMFUNNSUTVIKLING		
Befolknings- og næringsutvikling		
Befolkningsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år	SSB, tabell 01222	4_samfunnseff
Sentralitet, basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser	SSB	4_samfunnseff
Unge i forhold til eldre: Innbyggere 26-35 år som andel av innbyggere 56-65 år. Prosent	SSB, tabell 07459	4_samfunnseff
BNP per innbygger/sysselsatt	SSB	4_samfunnseff
Nye/oppførte foretak	SSB, tabell, 08076/08774	4_samfunnseff
Sysselsettingsgrad, sysselsatte personer etter bosted i prosent av arbeidsstyrken	SSB, tabell 07979, 07459	4_samfunnseff
Helse og livskvalitet		
Overvekt og fedme ved sesjon	HFI	4_samfunnseff
Overvekt og fedme kvinner	HFI	4_samfunnseff
Andel av videregående skoleelever som trener mer enn 3 ganger i uka	www.ungdata.no	4_samfunnseff
Sykefravær	SSB, tabell 12439	4_samfunnseff
Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal	SSB, tabell, 09579	4_samfunnseff

Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker	SSB, tabell 10209	4_samfunnseff
Ulikhet/fordeling		
Gini-koeffisient	SSB, tabell 09114	4_samfunnseff
Likestilling		
Kvinner/menn ledere i kommunesektoren	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren	Egen innhenting	4_samfunnseff
Andel kvinner/andel menn som jobber deltid i kommunen/fylkeskommunen	SSB, tabell 09293	4_samfunnseff
Kvinner/menn fylkesstyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	4_samfunnseff
Miljø og klima		
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Friluftsliv, vannregionmyndighet og forvaltning av vilt og innlandsfisk	SSB, tabell 12163, 716	1_innsatsfaktor
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	4_samfunnseff
CO2 utslipp i fylkeskommunal eiendomsforvaltning, tonn	SSB, tabell 12153	4_samfunnseff
Gang- og sykkelveier langs fylkesvei, km	SSB, tabell 11842	4_samfunnseff
Samhandling		
Behandler aktuelt fagområde i fylkeskommunen saker (søknader o.l.) raskt?	Egen innhenting	3_brukereffekt
Er aktuelt fagområde i fylkeskommunen inviterende til medvirkning i utviklingsarbeid (planer, strategier, prosjekter)?	Egen innhenting	4_samfunnseff
Inviterer aktuelt fagområde i fylkeskommunen til dialog om aktuelle saker og prosjekter?	Egen innhenting	4_samfunnseff
KOMMUNEØKONOMI		
Netto driftsresultat som andel av brutto driftsinntekter	SSB, tabell 12144	1_innsatsfaktor
Administrasjonsutgifter: Netto driftsutgifter til administrasjon per innbygger, kroner	SSB, tabell 12163	1_innsatsfaktor
Oppgavekorrigerte frie inntekter	Grønt hefte, 2019, tabell 3-fk	1_innsatsfaktor
KOMMUNEN SOM ARBEIDSGIVER		
Kvinner/menn ledere i kommunesektoren	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Medarbeiderundersøkelser (10-faktor)	Egen innhenting	4_samfunnseff
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren	Egen innhenting	4_samfunnseff
Kvinner/menn fylkesstyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	4_samfunnseff
Gjennomsnittlig sykefravær i fylkeskommunen	Ks.no	4_samfunnseff
INNOVASJON		
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en strategi for bruk av nye teknologi, for eksempel nye digitale løsninger, velferdsteknologi	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	1_innsatsfaktor
Tilskudd til innovasjon til enheter i kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	4_samfunnseff
Om kommunale/fylkeskommunale virksomheter har tatt i bruk en innovasjon de siste to årene	Egen innhenting	4_samfunnseff
Private bredbånds-abonnement, etter antall og andel per 100 husholdninger	SSB, tabell 06797	3_brukereffekt

7 Indikatorer for FNs bærekraftmål

Klima og miljø har stor plass i befolkningens bevissthet, og tema knyttet til klimaendringer og bærekraft er stadig sterkere vektlagt på lokalpolitisk nivå, og kommunene er nærmest å realisere politikken lokalt. Sosiale og miljømessige virkninger er spredt over de fleste kommunale tjenesteområdene og kommunepolitiske prioriteringer vil påvirke befolkningens livskvalitet over alle steg i livsløpet fra barn til alderdom. Det kan være enkelt å finne indikatorer knyttet til utviklingen i bærekraftrelaterte forhold, men samtidig vanskelig å avgrense til indikatorer som er relevante for hva kommunene kan påvirke. Det er derfor behov for indikatorer som favner både innsatsen og utviklingen i kommunenes bærekraft.

FNs bærekraftmål² ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng, og dekker ikke bare nasjonale og internasjonale forhold, men også forhold som er viktige for lokalsamfunn og som kommunesektoren kan påvirke. Disse bærekraftmålene er derfor et godt utgangspunkt med gjennomarbeidede forslag til konkretiseringer, som mange norske kommuner benytter i sin planlegging av bærekraftig utvikling.

FNs bærekraftmål består av 17 mål og 169 delmål og har definert 232 indikatorer for måling.³ I dette kapittelet drøfter vi hvert enkelt av de 17 målene, og de indikatorene som er aktuelle for kommunesektoren. Indikatorsettet tar utgangspunkt i forhold som sannsynligvis kan endres som følge av kommune-/fylkessammenslåinger. I vurderingene har vi fått innspill fra ekspertressurser i SSB Arbeidsforskningsinstituttet, Sweco og UiO. Videre har vi bygget på SSBs vurderinger av relevante nasjonale indikatorer (SSB 2018), og Asplan Viaks vurdering av bærekraftindikatorer for Buskerudsamfunnet (Asplan Viak 2018).

Tabellene i avsnittene under beskriver kilder, om indikatorene finnes på kommunenivå (KOM) og/eller fylkesnivå (FYL). Siste kolonne refererer til det aktuelle FNs bærekraftmål, ev. delmål.

I NULLPUNKT.xls ligger FN-indikatorene under kolonnene T-AJ, og kan filtreres etter FN-mål. I de kommende avsnittene gjengir vi alle, eller i noen tilfeller eksempler fra, indikatorene fra databasen.

7.1 Mål 1 Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Tabell 7.1 oppsummerer indikatorer for fattigdom. *Absolutt fattigdom* innebærer at en ikke får dekket helt grunnleggende behov som mat, klær og hus. Selv om en ikke opplever absolutt eller ekstrem fattigdom i Norge, opplever en *relativ fattigdom* om en er fattigere enn de fleste andre i samfunnet. Gini-koeffisienten er et mål på inntektsulikhet, som over tid vil indikere om den relative fattigdommen øker eller minker. Koeffisienten varierer fra 0, der alle har helt lik inntekt, til 1, der én person i tilfelle tjener hele inntekten i kommunen eller landet.

I tillegg finnes flere andre statistikker som er nært knyttet til fattigdom og ulikhet. Dette er indikatorer for utdanningsnivå, (u)likhet i inntekt og mellom kjønnene, boforhold (trangboddhet, andel som leier), arbeidsledighet og sysselsettingsvekst og andelen barn som lever i familier med lavinntekt.

Relevansen av noen av de øvrige indikatorene i Tabell 7.1 er mindre opplagte. FN inkluderer også indikatorer for katastroferelaterte dødsfall. I utviklingsland er den fattige delen av befolkningen generelt mer utsatt for ulykker. Dette har også vært tilfellet historisk i Norge, og barn i lavinntektsfamilier er generelt sett mer utsatt for ulykker enn andre barn (Dahl m.fl. 2014). Ulykkedødsfall per innbygger er en indikator som kan si noe om konsekvensene av fattigdom, men bør likevel tolkes med varsomhet, da det trolig er andre faktorer som er viktigere drivere for

² <https://norad.no/om-bistand/dette-er-fns-barekraftsmal/barekraftsmalene-hovedmal-og-delmal/>

³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework_A.RES.71.313%20Annex.pdf

denne typen dødsfall i vårt samfunn i dag. Sentralitetsindeksen er en indikator for hvilken tilgang innbyggerne har til arbeidsplasser og servicefunksjoner, som har stor betydning for tilgang til goder og for inntektsmuligheter.

Tabell 7.1 Indikatorer under FN Mål 1. Utrydde alle former for fattigdom i verden

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Gini-koeffisient	SSB, tabell 09114	KOM	FYL	1
Utdanningsnivå: Andel av befolkningen med grunnskolenivå som høyeste utdanningsnivå	SSB, tabell 09429	KOM	FYL	1
Kvinner/menn kommunestyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	KOM		1
Gjennomsnittlig bruttointekt kvinner/menn	SSB, tabell 09292	KOM		1
Barn som bor i husholdninger med lavinntekt etter kommunale grenser for lavinntekt	http://khs.fhi.no/webview/	KOM	FYL	1
Trangboddhet, Husholdninger, etter trangboddhet og inntektsgruppe	SSB, tabell 11046, 11344	KOM	FYL	1
Personer som leier, prosent	SSB, tabell 11046, 11344	KOM	FYL	1
Arbeidsledige: Registrerte ledige 15-74 år i prosent, SSB	SSB, tabell 10540	KOM	FYL	1
Sysselsettingsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år	SSB, tabell 07979	KOM	FYL	1
Sentralitet, basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser	SSB, sentralitetsindeks	KOM	FYL	1
Dødsfall, ulykker, per innbygger	http://statistikkbank.fhi.no/dar/		FYL	1.5.1

7.2 Mål 2 Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Relevante tema under dette målet er bærekraftig landbruk, med indikatorer knyttet til arealdisponering: fysisk nedbygd areal og omdisponering til andre formål av dyrkbar eller dyrkbar jord.

Tabell 7.2 Indikatorer under FN Mål 2. Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	KOM	FYL	2.4.1
Omdisponering til andre formål enn landbruk i alt, dyrka jord og dyrkbar jord	SSB, tabell 07903	KOM	FYL	2.4.1

7.3 Mål 3 Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Under dette målet har vi lagt indikatorer som reflekterer tilbudet av helsetjenester (innsatsindikatorer, som årsverk per innbygger og andel eldre med dagaktivitetstilbud), bruk av tilbudene (brukerindikatorer, som andel som bruker hjemmetjenester) og mer generelle og langsiktige bruker- og samfunnseffekter (som forventet levealder, fedme, trivsel i skolen og psykisk helse). Indikatorene er hovedsakelig hentet fra SSB, Folkehelseinstituttet og ungdomdata.no, og dekker både kommuner og fylkeskommuner. FNs indikatorer dekker barnedødelighet, dødsfall på grunn av ulike typer sykdommer, med ulik type årsak, som røyking, alkoholbruk og forurensning. Folkehelseinstituttet har kommunefordelt statistikk for forventet levealder, dødsårsaker, egenvurdert helse, levevaner (røyking, overvekt, aktivitetsnivå) mm. som grunnlag for indikatorer. NULLPUNKT.xls inneholder over 40 relevante indikatorer for dette FN-målet, og Tabell 7.3 gjengir noen eksempler fra databasen.

Tabell 7.3 Indikatorer under FN Mål 3. Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder	SSB, tabell 12243	KOM		3
Avtalte tannlegeårverk per 10 000 innbyggere	SSB, tabell 11985		FYL	3
Avtalte årverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år	SSB, tabell 12209	KOM		3.8
Avtalte legeårverk per 10 000 innbyggere	SSB, tabell 12209	KOM		3.8
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester, kr per innbygger	SSB, tabell 12209	KOM		3.c
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester, prosent	SSB, tabell 12209	KOM		3
Andel 5-åringer uten karies (DMFT=0), prosent	SSB, tabell 11985			3
Overvekt og fedme ved sesjon	http://khs.fhi.no/	KOM	FYL	3
Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget med depressive symptomer	NOVA, ungdata	KOM	FYL	3
Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal	SSB, tabell, 09579	KOM	FYL	3
Sykefravær	SSB, tabell 12439	KOM	FYL	3
Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker	SSB, tabell 10209		FYL	3.6

7.4 Mål 4 Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

NULLPUNKT.xls inneholder over 40 relevante indikatorer for dette FN-målet, og Tabell 7.4 gjengir noen eksempler fra databasen. Indikatorene dekker hele utdanningslivsløpet fra barnehage, via grunnskole og videregående, til utdanningsnivået i arbeidslivet. Videre dekkes innsatsindikatorer som utgifter til utdanning og kompetanse til barnehage/undervisningspersonell, og resultatindikatorer som elevresultater, trivsel i skolen og andel sysselsatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå. Kildene er hovedsakelig SSB og Utdanningsdirektoratet.

Tabell 7.4 Indikatorer under FN Mål 4. Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskolesektor. Kroner per elev i kommunale grunnskoler. Faste 2015-priser.	SSB, tabell 05065	KOM		4
Antall årverk per 1000 elever, UDIR, Skoleporten	UDIR, Skoleporten		FYL	4
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning, prosent	SSB, tabell 11929	KOM		4.c
Lærertimer / elevtimer	SSB, tabell 12285	KOM		4
Læringsmiljø: Læringskultur, indeks (1-5)	UDIR, Skoleporten		FYL	4
Andel barn 1-2 år i barnehage i forhold til innbyggere 1-2 år, prosent	SSB, tabell 11929	KOM		4.2
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	SSB, tabell 11929	KOM		4.2
Nasjonale prøver, snittkarakter 8. trinn	UDIR, Skoleporten	KOM		4
Trivsel, 7. trinn, indeks (1-5)	UDIR, Skoleporten	KOM		4
Elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående læring	SSB, tabell 12232	KOM		4
Standpunktkarakter matteeksamen	UDIR, Skoleporten		FYL	4
Gjennomføringsgrad i løpet av fem år, prosent	SSB, tabell 10972		FYL	4

7.5 Mål 5 Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

Relevante indikatorer dekker blant annet likhet mellom kjønnene i kommune-/fylkesstyrerepresentasjon, ledelse, deltid, utdanning og inntekt. Flere av disse inngår blant SSBs indikatorer for kjønnslikestilling. Tonen i FNs indikatorsett er at kvinner kommer dårligere ut enn menn når det gjelder utdanning, noe som ikke gjelder i Norge. På andre områder, som inntektsnivå, kommer menn best ut. Vi har formulert indikatorene slik at en score nærmest 0,5 viser høyest grad av likestilling, enten det er menn eller kvinner som kommer best ut.

Tabell 7.5 Indikatorer under FN Mål 5 Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn	SSB, tabell 09292	KOM		5
Gjennomsnittlig stillingsandel i kommunesektoren	Egen innhenting	KOM	FYL	5
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn i kommunesektoren	Egen innhenting	KOM	FYL	5
Andel kvinner/andel menn som jobber deltid i kommunen/fylkeskommunen	SSB, tabell 09293	KOM	FYL	5
Andel kvinner/andel menn med høyere utdanning	SSB, tabell 09293	KOM	FYL	5
Kvinner/menn kommunestyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	KOM		5.5
Kvinner/menn ledere i kommunesektoren	Egen innhenting	KOM	FYL	5.5
Kvinner/menn fylkestyrerepresentanter	SSB, tabell 09292		FYL	5.5

7.6 Mål 6 Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Dette målet er rettet mot indikatorer knyttet til drikkevannskvalitet, noe som dekkes av våre indikatorer.

Tabell 7.6 Indikatorer under FN Mål 6 Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater, prosent	SSB, tabell 11786, 11791	KOM		6
Intestinale enterokokker: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater	SSB, tabell 11786	KOM		6

7.7 Mål 7 Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

En relevant indikator vi har trukket ut er utslipp av CO2 knyttet til energibruk, som indikator på ikke-fossil energibruk i norske kommuner og fylkeskommuner. FNs indikatorer omhandler forøvrig andeler med tilgang til elektrisitet, fornybarandeler, energiintensitet og investeringer i energieffektivisering. Disse anser vi som lite relevante for kommunene, da innbyggerne i alle kommuner i Norge har tilgang til stabile leveranser av elektrisitet, nær 100 prosent er basert på fornybare energikilder til like prisvilkår, og sikring og prising av nettet administreres sentralt.

Tabell 7.7 Indikatorene under FN Mål 7 Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kwh)	SSB, tabell 12190	KOM		7

7.8 Mål 8 Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

FNs indikatorer under dette målet omfatter vekst i BNP per innbygger og per sysselsatt, sysselsettingsandeler, arbeidsrelaterte ulykker, uformell sysselsetting, ungdomsledighet m.m. Indikatorene vi har trukket ut dekker verdiskaping per sysselsatt, sysselsettingsvekst / ledighet, ledighet blant unge, utdanningsnivå og graden av nyetableringer.

Tabell 7.8 Indikatorene under FN Mål 8 Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
BNP per innbygger/sysselsatt	Menon	KOM		8.1
BNP per innbygger/sysselsatt	SSB, tabell 09391 og 01222		FYL	8.1
BNP per innbygger/sysselsatt	SSB, tabell 09391		FYL	8.1
Nye foretak/opphørte foretak, unntatt offentlig forvaltning og primærnæringene, etter næring	SSB, tabell, 08076/08774	KOM	FYL	8.3
Sysselsettingsvekst: Gjennomsnittlig årlig vekst over ti år	SSB, tabell 07979	KOM	FYL	8.5
Arbeidsledige: Registrerte ledige 15-74 år i prosent, SSB	SSB, tabell 10540	KOM	FYL	8.5
Utdanningsnivå: Andel av befolkningen med grunnskolenivå som høyeste utdanningsnivå	SSB, tabell 09429	KOM	FYL	8.6
Arbeidsledighet blant unge: Registrerte ledige 15-29 år i prosent	SSB, tabell 10539, 07459	KOM		8.6

7.9 Mål 9 Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Dette målet består av åtte delmål, der de relevante for norske forhold omhandler utvikling av solid infrastruktur, herunder regional infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling, og styrking av innovasjon og forskning. Indikatorene vi har tatt ut omhandler kvaliteten i transportsektoren og sentralitetsindeksen som mål på tilgang og robust infrastruktur, i tillegg til indikatorer knyttet til teknologi og innovasjon.

Tabell 7.9 Indikatorene under FN Mål 9 Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en strategi for bruk av nye teknologi, for eksempel nye digitale løsninger, velferdsteknologi	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Kommunen/fylkeskommunen har vedtatt en skriftlig innovasjonsstrategi som omfatter hele kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Private bredbånds-abonnement, etter antall og andel per 100 husholdninger	SSB, tabell 06797	KOM	FYL	9
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke i prosent av alle kommunale veier og gater	SSB, tabell 11816	KOM		9.1
Gang- og sykkelveier langs fylkesvei, km	SSB, tabell 11842		FYL	9
Andel kilometer fylkesvei med dårlig eller svært dårlig dekkestandard av alle fylkesveier, prosent	SSB, tabell 11822		FYL	9.1

Fylkesvei med 4 felt, km	SSB, tabell 11842		FYL	9.1
Fylkesvei med forsterket midtoppmerking (rumlefelt), km	SSB, tabell 11842		FYL	9.1
Sentralitet, basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser	SSB, sentralitetsindeks	KOM	FYL	9.1
Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker	SSB, tabell 10209		FYL	9.1
Er kommunen del av kommune-nettverk for digitalisering?	Egen innhenting			9.5
Tilskudd til innovasjon til enheter i kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Om kommunale/fylkeskommunale virksomheter har tatt i bruk en innovasjon de siste to årene	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Budsjett for innovasjonsarbeid sentralt i kommunen/fylkeskommunen	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Budsjett for innovasjonsarbeid desentralt (ute i virksomhetene)	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5
Om kommunen/fylkeskommunen har øremerkede midler der enheter i kommunen/fylkeskommunen kan søke om tilskudd til innovasjon	Egen innhenting	KOM	FYL	9.5

7.10 Mål 10 Redusere ulikhet i og mellom land

Dette målet er delvis overlappende med Mål 1 som omhandler å utrydde fattigdom, og i praksis er de relevante indikatorene for Norge sammenfallende. Målene er rettet mot å redusere ulikheten, som måles med Gini-koeffisienten, i tillegg dekker relevante indikatorer forhold knyttet til kjønnsfordeling, utdanningsnivå og barnefattigdom.

Tabell 7.10 Indikatorer under FN Mål 10 Redusere ulikhet i og mellom land

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Personer som leier, prosent	SSB, tabell 11046, 11344	KOM	FYL	10
Gjennomsnittlig bruttoinntekt kvinner/menn	SSB, tabell 09292	KOM		10
Kvinner/menn kommunestyrerepresentanter	SSB, tabell 09292	KOM		10
Gini-koeffisient	SSB, tabell 09114	KOM	FYL	10
Trangboddhet, Husholdninger, etter trangboddhet og inntektsgruppe	SSB, tabell 11046, 11344	KOM	FYL	10
Utdanningsnivå: Andel av befolkningen med grunnskolenivå som høyeste utdanningsnivå	SSB, tabell 09429	KOM	FYL	10
Barn som bor i husholdninger med lavinntekt etter kommunale grenser for lavinntekt	http://khs.fhi.no/webview	KOM	FYL	10

7.11 Mål 11 Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

FNs indikatorer er konsentrert om forhold knyttet til trygghet, miljø og natur i byene. Relevante indikatorer dekker tema som tilgang til infrastruktur og offentlig kommunikasjon, klima, naturskader, partikkelkonsentrasjon, tilgjengelige åpne uteområder og klima. Disse temaene og de relevante indikatorene for norske kommuner overlapper i stor grad med Mål 3, 9 og 12.

Tabell 7.11 Indikatorer under FN Mål 11 Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker	SSB, tabell 10209		FYL	11.2
Passasjerkilometer, t-bane og trikk	SSB, tabell 11844		FYL	11.2
Tilgjengelig kapasitet for buss målt som setekm per innbygger	SSB, tabell 11844		FYL	11.2
Freda areal etter kulturminneloven	SSB, tabell 08936	KOM		11.4
Intestinale enterokokker: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater, prosent	SSB, tabell 11786	KOM		11.5

Naturmangfold og kapasitet til å ta større vannmengder: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som er åpnet	Egen innhenting	KOM		11.5
Naturmangfold og forsinkelse av vann: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som har naturlig kantvegetasjon	Egen innhenting	KOM		11.5
Andel husholdninger innenfor kommunenes geografiske avgrensning som ligger utsatt til for ekstremvær	Egen innhenting	KOM		11.5
Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder, dekar	SSB, tabell 12243	KOM		11.7
Samlet lengde av sommerturveier, -turstier, og -løyper med kommunalt driftsansvar, km	SSB, tabell 12593	KOM		11.7
Samlet lengde av planlagt maskinpreparerte skiløyper, gitt normale snøforhold, km	SSB, tabell 12593	KOM		11.7
Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal	SSB, tabell, 09579	KOM	FYL	11.7
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	KOM	FYL	11.7
Vassdragssonen, etter arealstatus	SSB, tabell 10921	KOM		11.7
Anmeldte lovbrudd	SSB, tabell 08487	KOM	FYL	11.7

7.12 Mål 12 Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

Dette målet handler om hvordan en kan utnytte ressursene for å redusere påvirkningen på miljø og klima. Relevante indikatorer dekker utslipp, energibruk, miljøvennlig arealforvaltning og naturmangfold. En del av FNs indikatorer er ikke rett fram å måle på kommunenivå, for eksempel omfanget av materielt konsum.

Tabell 7.12 Indikatorer under FN Mål 12 Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Korrigerte brutto driftsutgifter per innbygger, Friluftsliv, vannregionmyndighet og forvaltning av vilt og innlandsfisk	SSB, tabell 12163, 716		FYL	12
Vassdragssonen, etter arealstatus	SSB, tabell 10921	KOM		12
Freda areal etter kulturminneloven	SSB, tabell 08936	KOM		12
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	KOM	FYL	12
Omdisponering til andre formål enn landbruk i alt, dyrka jord og dyrkbar jord	SSB, tabell 07903	KOM	FYL	12
Avgang av hjortevilt påkjørt av bil og tog	SSB, tabell 03501	KOM		12
Kollektivtransport med buss, vognkm per innbygger	SSB, tabell 06669		FYL	12
Passasjerkilometer, t-bane og trikk	SSB, tabell 11844		FYL	12
Energibruk i fylkeskommunal eiendomsforvaltning, etter funksjon og energitype	SSB, tabell 12153		FYL	12
Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kwh)	SSB, tabell 12190	KOM		12
CO2 utslipp i fylkeskommunal eiendomsforvaltning, tonn	SSB, tabell 12153		FYL	12
Kommunalt avløp: Andel innbyggere tilknyttet anlegg der rensekrav er oppfylt	SSB, tabell 11793	KOM		12
Husholdningsavfall per innbygger, tonn	SSB, tabell 12313	KOM	FYL	12

7.13 Mål 13 Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Indikatorene vi har inkludert omhandler strategier for å redusere utslipp av klimagasser (energibruk og kollektivtransport), CO2-utslipp, tilpasninger til klimaendringer (kapasitet til å absorbere vann), og potensial for klimarelaterte skader (utsatte bygninger).

Tabell 7.13 Indikatorene under FN Mål 13 Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kwh)	SSB, tabell 12190	KOM		13
Andel husholdninger innenfor kommunenes geografiske avgrensning som ligger utsatt til for ekstremvær (flom, ras/skred, overvann, kvikkleireområder og havnivåstigning)	Egen innhenting i kommunen/fylkeskommunen, kartdata	KOM		13
Naturmangfold og kapasitet til å ta større vannmengder: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som er åpnet kartlegging	Egen innhenting i kommunen	KOM		13
Naturmangfold og forsinkelse av vann: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som har naturlig kantvegetasjon	Egen innhenting i kommunen	KOM		13
Kvadratmeter av kontorbygg som ligger utsatt til for ekstremvær (flom, ras/skred, overvann, kvikkleireområder og havnivåstigning)	Egen innhenting i kommunen	KOM		13
Kollektivtransport med buss, vognkm per innbygger	SSB, tabell 06669		FYL	13
Passasjerkilometer, t-bane og trikk	SSB, tabell 11844		FYL	13

7.14 Mål 14 Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

FNs mål og delmål er rettet mot nasjonale tiltak for å ivareta miljø- og ressurstilstanden i havet. Miljø- og vernepolitikken er hovedsakelig styrt av nasjonale reguleringer. Arealbruken langs kysten og fjordene, kaier på strandlinjen styres imidlertid av kommunene gjennom Plan- og bygningsloven, inkludert beredskapsplaner for håndtering av miljøkatastrofer til havs, mens fylkeskommunen har ansvar iht. akvakulturloven. Vi har ikke funnet relevante indikatorer på kommunalt nivå for dette målet.

7.15 Mål 15 Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold

Indikatorene dekker kommunale statistikker over fysisk nedbygd og freda areal, arealstatus i vassdragssonen, naturmangfold og dyreplanktoner.

Tabell 7.14 Indikatorene under FN Mål 15 Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Freda areal etter kulturminneloven	SSB, tabell 08936	KOM		15
Vassdragssonen, etter arealstatus	SSB, tabell 10921	KOM		15
Fysisk nedbygd areal, km ²	SSB, tabell 10781	KOM	FYL	15
Naturmangfold og kapasitet til å ta større vannmengder: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som er åpnet kartlegging	Egen innhenting	KOM		15
Naturmangfold og forsinkelse av vann: Andel av den samlede bekke- og elvelengden som har naturlig kantvegetasjon	Egen innhenting	KOM		15
Avgang av hjortevilt påkjørt av bil og tog	SSB, tabell 03501	KOM		15

7.16 Mål 16 Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Vi finner fire relevante delmål under dette temaet: å oppnå reduksjon i vold, i korrupsjon, å ha velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner, og å sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser. Indikatorene vi har satt opp omhandler anmeldte lovbrudd, indikatorer fra KS' lokaldemokratiundersøkelse om misbruk av makt og bruk av personlige forbindelser, og om hvordan kommunene utvikler seg, samt indikatorer fra lokaldemokratiundersøkelsen og innbyggerundersøkelsen om tilhørighet, medbestemmelse, stemmedeltakelse mm.

Flere av FNs andre foreslåtte mål og indikatorer omhandler konfliktrelaterte dødsfall og drap, vold, fysisk avstraffelse, finansiell kriminalitet, og en rekke indikatorer som er rettet mot nasjonal lovgiving eller holdningsundersøkelser som er vanskelige å følge opp over tid.

Tabell 7.15 Indikatorer under FN Mål 16 Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Antall registrerte partilag	partifinansiering.no	KOM	FYL	16.7
Kommunestyrevalget, valgdeltakelse	SSB, tabell 09475	KOM		16.7
Fylkestingsvalget, valgdeltakelse	SSB, tabell 09476	KOM	FYL	16.7
Stortingsvalget, valgdeltakelse	SSB, tabell 08243	KOM	FYL	16.7
Om kommunen utvikler og fornyer seg hele tiden i måten den løser oppgaver på	KS' lokaldemokratiunders.	KOM		16.6
Om kommunen gjør en god jobb med å informere innbyggerne om aktuelle saker som diskuteres i kommunepolitikken	KS' lokaldemokratiunders.	KOM		16.7
Andre indikatorer omhandlende tillit til kommunen og fornøydhet med tjenestene	KS' lokaldemokratiunders.	KOM		16.7
Befolkningens tillit til kommunepolitikere, indeks (0-100)	DIFIs Innbyggerunders.	KOM		16.7
Befolkningens tilhørighet til kommunen, indeks (0-100)	DIFIs Innbyggerunders.	KOM		16.7
Andel medlemmer av politisk parti, prosent	DIFIs Innbyggerunders.	KOM	FYL	16.7
Befolkningens kontakt med kommunen, indeks (0-100)	DIFIs Innbyggerunders.	KOM		16.7
Vurdering av kommunepolitikernes lydhørhet, indeks (0-100)	DIFIs Innbyggerunders.	KOM		16.7
Andre indikatorer om tillit og fornøydhet tilsvarende spørsmålene i DIFIs Innbyggerundersøkelse	Egen innhenting		FYL	16.7

7.17 Mål 17 Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Dette målet er delt inn i temaene finans, teknologi, kapasitetsbygging, handel, politisk og institusjonell samstemthet, partnerskap mellom flere interessenter og data, overvåking og ansvarlighet. Indikatorene omfatter pendling over fylkesgrenser, som en indikator på større geografisk samarbeid, og bredbåndsdekning. For øvrig er dette målet med undertema i all hovedsak rettet mot nasjonale politiske mål, der det er få relevante indikatorer på kommunalt nivå.

Tabell 7.16 Indikatorer under FN Mål 17 Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Indikatorer	Kilde	Kommune	Fylke	FN-mål
Pendling over sammenslåtte fylkesgrenser	SSB, tabell 03321		FYL	17
Bredbånds-abonnement på Internett, etter overføringskapasitet	SSB, tabell 03642	KOM		17.6
Overføringskapasitet for bredbåndsabonnement	SSB, tabell 09836		FYL	17.6
Private bredbånds-abonnement, etter antall og andel per 100 husholdninger	SSB, tabell 06797	KOM	FYL	17.8

8 Databasen NULLPUNKT.xls

8.1 Hvordan bruke databasen

Databasen NULLPUNKT.xls inneholder hele settet med indikatorer og kilder.

I datasettets ark «BRUKERFLATE» kan en enkelte hente ut alle indikatorer innenfor ett gevinstområde for enten kommuner eller fylkeskommuner.

- Kommune eller fylkeskommune
- Ett av seks gevinstområder

I arket «INDIKATORSETT» ser en det komplette indikatorsettet. Her kan en sortere/filtrere indikatorer etter følgende dimensjoner:

- Indikator (kolonne B)
- Kilde (kolonne C)
- Kommune eller fylkeskommune (kolonne D, E)
- Etter innsatsindikatorer, produkter/tjenester, brukereffekter og samfunnseffekter (kolonne F)
- Hovedindikatorer (kolonne G)
- Seks gevinstområder (kolonne H-S)
- Undertema under gevinstområdene (kolonne H, J, M, N, P, S)
- FN-indikatorer (kolonne T-AJ)

8.2 Datagrunnlag

Tabellen under oppsummerer kildene indikatorene i NULLPUNKT.xls er hentet fra.

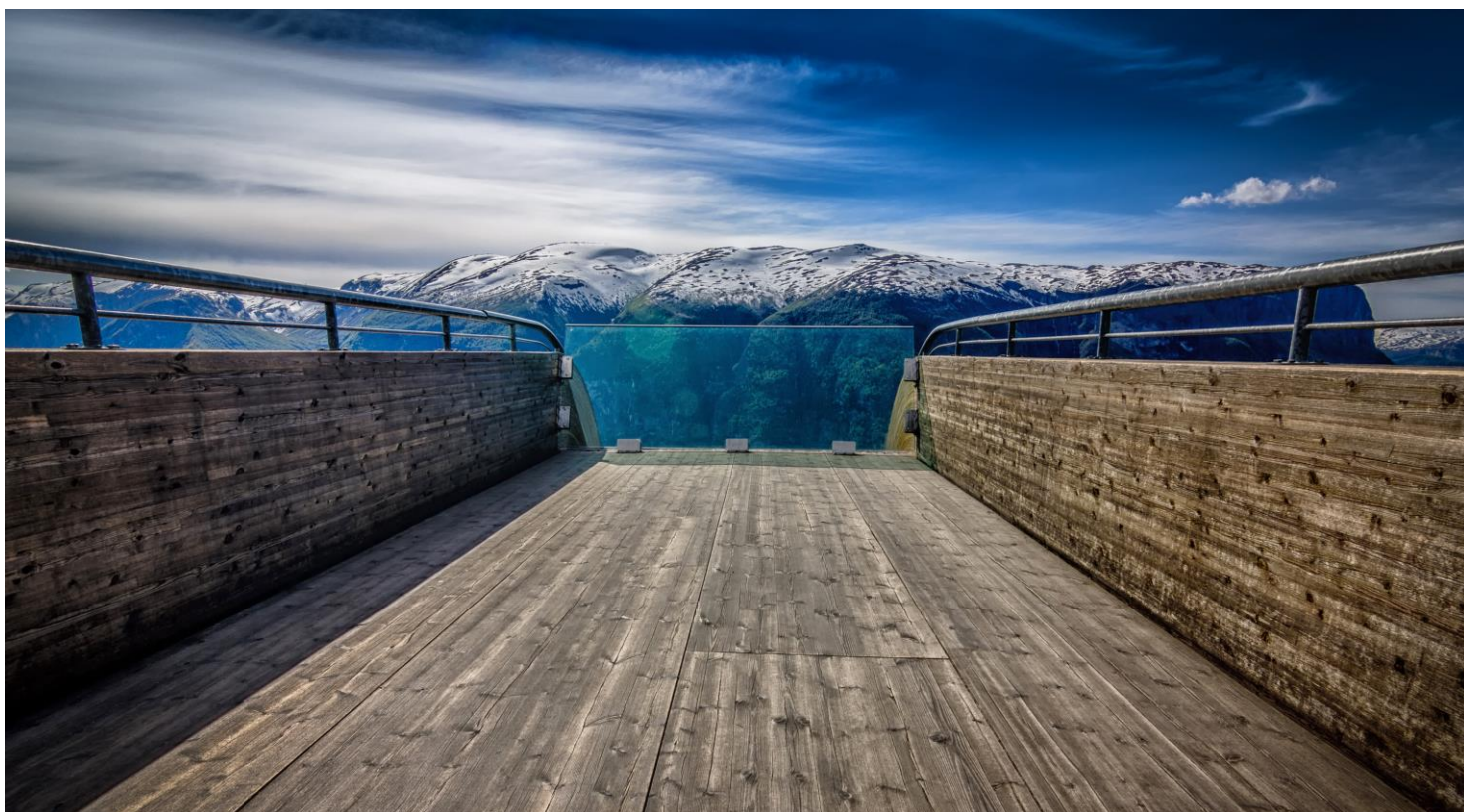
Tabell 8.1 Indikatorenes kilder

Kilde:	Nettside/kilde for data
Bufdir	
DIFI, Innbyggerundersøkelsen	https://www.difi.no/rapporter-og-statistikk/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2017/sporreskjema
Folkehelseinstituttet	HFI
KS Innovasjonsbarometeret / egen innhenting	Spørreskjema fra KS
KS Sykefraværstall for kommuner og fylkeskommuner	http://www.ks.no/fagomrader/Arbeidsgiver/analyse-og-statistikk/fravar/sykefravarstall-for-kommuner-og-fylkeskommuner/
KS Lokaldemokratiundersøkelsen	http://rapporter.kommuneforlaget.no/kslokaldemokrati2017.html
NAV	https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uforetrygd+-+statistikk/Uforetrygd

Lotteritilsynet	https://lottstift.no/nb/tilskuddsordninger/om-momskompensasjon-idrettsanlegg/statistikk-idrettsanlegg/
	partiportalen.no
SSB, statistikkbanken	https://www.ssb.no/statbank/
Teknisk beregningsutvalg	https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunedata/produksjonsindeks2/id2507960/
TØI, reisevaneundersøkelse	https://www.toi.no/rvu/
Utdanningsdirektoratet Grunnskolen informasjonssystem	https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/77/unit/1/
Utdanningsdirektoratet Skoleporten	https://skoleporten.udir.no/#
Frivillighet Norge	www.frivillighetnorge.no
NOVA	www.ungdata.no
Egen innhenting	
Egen innhenting i kommunene	Data som det forventes at kommunen/fylkeskommunen selv har
Egen innhenting vha spørreundersøkelse	Spørreundersøkelse til brukere
Annen egen innhenting	Innhenting via spørreundersøkelser inspirert av KS' Innovasjonsbarometer, DIFIs Innbyggerundersøkelse o.l.

9 Referanseliste

- Asplan Viak (2018): Bærekraftsrapport for Buskerudsamfunnet, med I. Nordtveit, Rapport 23.03.18.
- Dahl, E., H. Bergsli og K. van der Wel (2014): Sosial ulikhet i helse: En norsk kunnskapsoversikt. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus
- Direktoratet for økonomistyring (2010): Gevinstrealisering – planlegging for å hente ut gevinster av offentlige prosjekter. Veileder.
- Ekspertutvalget (2014): Kriterier for god kommunestruktur, Sluttrapport fra ekspertutvalg.
- KS FOU og PA (2016): Digitale konsekvenser av en kommunesammenslåing, Sluttrapport august 2016
- Meld. St. 14 (2014-2015): Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner
- Prop. 96 S (2016–2017): Endringer i kommunestrukturen
- Prop. 84 S (2016–2017): Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå
- SSB (2018): Indikatorer til FNs Bærekraftsmål Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål, med E. Nørgaard, L. M. Rognerud og A. Storrud, Notater 01.
- SØF (2017): Nullpunktsmåling. Hovedrapport, Senter for økonomisk forskning, rapport 01/17

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no